

Martin Heidegger

ODNOS TEOLOGIJE KOT POZITIVNE ZNANOSTI DO FILOZOFIJE

Vera ne potrebuje filozofije, zagotovo pa filozofijo potrebuje znanost o verovanju kot *pozitivna znanost*. To pa je treba tukaj zopet ločiti: pozitivna znanost o verovanju ne potrebuje filozofije zaradi utemeljitve in primarne razgrnitve svoje pozitivnosti, krščanskosti. Utemeljuje se na svoj način. Pozitivna znanost o verovanju potrebuje filozofijo samo z ozirom na svojo znanstvenost. To seveda zopet le na neki, sicer načelen, vendar svojevrstno omejen način.

Teologija se kot znanost podreja zahtevi po legitimnosti in primernosti njenih pojmov bivajočemu, ki ga mora razložiti tako, kakor si je zadala. Toda: ali ni bivajoče, ki mora biti razloženo v teoloških pojmih, razgrnjeno edinole z verovanjem, za verovanje in v verovanju? Ali ni tedaj to, kar naj bi tu pojmovno dojeli, bistveno nepojmljivo; potemtakem ne moremo po čisti racionalni poti niti doumeti njegove stvarne vsebine niti utemeljiti njegove pravilnosti?

Toda nekaj je lahko nepojmljivo in se z umom ne da nikoli primarno razgrniti, pa vendar ne izključuje nujno pojmovnega dojetanja. Nasprotno: ako je treba nepojmljivost kot tako ravno na pravilen način razgrniti, potem se to dogaja na način primerne, t.j. take pojmovne razlage, ki zadane ob njene meje. Nepojmljivost ostaja sicer v določeni meri nema; vendar pa je ta razlaga verne eksistence stvar teologije. Čemu torej filozofija? Vsako bivajoče se vendarle razgrinja samo na podlagi predhodnega, čeprav ne zavestno predpojmovnega razumevanja tega, kar to dotično bivajoče je in kakor je. Vse ontično razlaganje se giblje na temelju ontologije, ki je najprej in večidel skrit. Ali je nekaj takega kot križ, greh itd., ki očitno pripada bitni sovisnosti krščanskosti v svojem specifičnem kajstvu in kakovosti, sploh razumljivo drugje, kakor v verovanju? Kako naj se ontološko razgrne kajstvo in kakovost teh, za krščanstvo konstitutivnih temeljnih pojmov? Ali naj postane vera spoznavni kriterij ontološko-filozofske eksplikacije? Ali niso ravno temeljni teološki pojmi popolnoma odtegnjeni filozofsko-ontološkemu osmišljanju?

Tu seveda ne moremo zanemariti nečesa bistvenega: eksplikacija temeljnih pojmov (kolikor je pravilno zastavljena) se namreč nikoli ne posreči na ta način, da izolirane pojme za sebe ekspliciramo ter definiramo in tedaj kot žetone potiskamo sem ter tja. Vsaka temeljna pojmovna eksplikacija se trudi usmeriti na to, da primarno zaprto bitno sovisnost, na katero napotujejo vsi temeljni pojmi, zajame s pogledom v njeni izvorni celovitosti in jo stalno drži v vidu. Kaj to pomeni za eksplikacijo temeljnih teoloških pojmov?

Mi smo verovanje označili kot bistveni konstitutivum krščansko-sti: vera je preporod. Čeprav vera ne izposluje same sebe, čeprav se tisto, kar je v njej razodeto, ne more nikoli utemeljiti z racionalnim vedenjem svobodnega samostojnega uma, je vendarle v krščanskem dogajanju kot preporodu presežena predverujoča, t.j. neverujoča eksistenca bitja. Presežena ne pomeni odstranjena, ampak dvignjena v novo stvaritev, v njej ohranjena in shranjena. V verovanju je sicer eksistencialno-ontična predkrščanska eksistenca prevladana. To eksistencialno prevladovanje predkrščanske eksistence, ki spada k verovanju kot preporodu, pa ravno pove, da je v verni eksistenci eksistencialno-ontološko sovključeno prevladano predkrščansko bitje. Prevladati ne pomeni zavreči, ampak vzeti v novo razpolaganje. Iz tega izhaja: vsi temeljni teološki pojmi imajo vedno, vzeti v svoji polni regionalni sovisnosti, v sebi neko sicer eksistencialno nemočno, t.j. *ontično* preseženo predkrščansko, torej čisto racionalno dojemljivo vsebino, ki pa jih ravno zaradi te ontične nemoči ontološko določa. Vsi teološki pojmi nujno skrivajo v sebi razumevanje biti, ki ga ima človeško bitje kot tako - kolikor sploh eksistira - samo od sebe¹. Tako je npr. greh očiten samo v verovanju in samo vernik lahko faktično eksistira kot grešnik. Če pa je treba greh, ki je protifenomen verovanju kot preporodu in potemtakem fenomen eksistence, razlagati teološko-pojmovno, potem zahteva povratek k pojmu krivde *vsebina* pojma *sama* in ne neki filozofski konjiček teologa. Krivda pa je izvorna ontološka eksistenčna določitev bitja². Čim izvirneje in primerneje ter

¹ Vsi teološki eksistenčni pojmi, ki so centrirani na verovanje, menijo specifični prehod eksistence, v katerem sta predkrščanska in krščanska eksistenca na poseben način eno. Ta prehodni karakter motivira karakteristično večdimenzionalnost teološkega pojma, v kar se tu ne moremo spuščati.

² prim. *Sein und Zeit* 1, 2.del, f58.

v pravem smislu ontološko postavimo na svetlo temeljni ustroj bitja sploh, čim izvirneje dojamemo npr. pojem krivde, tem bolj nedvoumno lahko fungira kot vodilo za teološko eksplikacijo greha. Če pa vzamemo ontološki pojem krivde za vodilo, potem vendar ravno filozofija primarno odloča o teološkem pojmu. Mar s tem teologiji ne nadevamo filozofske uzde? Nikakor! Kajti greha v njegovem bistvu pač ni potrebno racionalno deducirati iz pojma krivde. Še manj je treba in je mogoče s tem orientiranjem glede na ontološki pojem krivde kakorkoli racionalno dokazati faktum greha; celo faktična možnost greha ne postane s tem niti najmanj razvidna. Vse, kar s tem dosežemo in kar je za teologijo kot znanost neobhodno, se zvede na to, da pojem greha kot eksistenčni pojem zadobi tisto korelacijo (t.j. sovedenje), ki je zanj kot eksistenčni pojem nujna zaradi njegove predkrščanske vsebine. Primarno smer (dovajanje) kot izvor njegove krščanske vsebine pa daje vedno samo vera. *Ontologija torej fungira samo kot korektiv ontične, in to predkrščanske vsebine osnovnih teoloških pojmov.* Treba pa je paziti: ta korekcija ni utemeljujoča tako, kakor v primeru temeljnih fizikalnih pojmov, ki z ontologijo narave zadobijo svojo izvirno utemeljitev in potrditev svoje polne notranje možnosti ter s tem svojo višjo resnico. Korekcija je zgolj formalno nakazujoča, t.j. teološko ne postane ontološki pojem krivde kot tak nikoli tema. Prav tako se pojem greha ne gradi preprosto na ontološkem pojmu krivde. Vseeno pa je ta v nekem pogledu določujoč, in sicer formalno tako, da nakazuje ontološki karakter *tiste* regije biti, v kateri se mora pojem greha kot *eksistenčni* pojem nujno zadrževati.

V tem formalnem nakazovanju ontološke regije leži napotilo, naj se zdaj prav specifična teološka vsebina pojma ne preračunava filozofsko, ampak naj se črpa in pripusti iz in v tako nakazani specifični dimenziji verovanja. Formalno nakazovanje ontološkega pojma torej nima funkcije vezanja, ampak nasprotno - funkcijo osvobajanja in napotovanja na specifično, t.j. verovanju primerno razgrinjanje izvora teoloških pojmov. Označena funkcija ontologije ni usmerjanje, ampak samo "so-vodenje": korekcija.

Filozofija je formalno nakazujoči ontološki korektiv ontične, in sicer predkrščanske vsebine osnovnih teoloških pojmov.

Toda bistvo filozofije ni, niti se to ne da iz nje same in za njo samo utemeljiti, da mora imeti za teologijo tako korektivno funkcijo.

Nasprotno pa je mogoče pokazati, da ima filozofija - kot svobodno vprašanje čisto na sebi postavljenega bitja - po svojem bistvu nalogo ontološko utemeljenega usmerjanja z ozirom na vse ostale ne-teološke, pozitivne znanosti. Filozofija kot ontologija ponuja *možnost*, da jo teologija sprejme v smislu zgoraj karakteriziranega korektiva - če naj teologija s fakticiteto verovanja postane faktična. Toda zahteve, da *mora* biti filozofija tako vzeta, ne postavlja filozofija kot taka, ampak prav teologija, kolikor sama sebe razume kot znanost. Treba je torej točno definirati in povzeti:

Filozofija je način, formalno nakazujoči ontološki korektiv ontične, in sicer predkrščanske vsebine temeljnih teoloških pojmov. Filozofija pa je lahko to, kar je, ne da faktično fungira kot ta korektiv.

Ta posebni odnos ne izključuje, ampak ravno vključuje to, da vera v svojem najbolj notranjem jedru kot specifična eksistenčna možnost ostaja smrtni sovražnik eksistenčne forme, ki bistveno pripada filozofiji in je faktično skrajno spremenljiva³. Tako odkrito, da filozofija tega smrtnega sovražnika sploh ne poskuša na kakršenkoli način potolči! To *eksistencialno* nasprotje med vernostjo in svobodnim samoprevzemanjem celotnega bitja, ki obstaja že pred teologijo in filozofijo in ne nastaja šele s tema dvema kot znanostima, ravno to *nasprotje* mora nositi *možno skupnost* teologije in filozofije *kot znanosti*, če naj njuna komunikacija ostane prava, osvobodjena vsake iluzije in slabotnih poskusov posredovanja. Nekaj takega kot krščanska filozofija torej ne obstaja, to je preprosto "leseno železo". - Ne obstaja pa tudi nobena neokantovska, vrednostno-filozofska, fenomenološka teologija, kot ne obstaja fenomenološka matematika. Fenomenologija je vedno samo oznaka za postopanje ontologije, ki se bistveno razlikuje od vseh ostalih pozitivnih znanosti.

Kak raziskovalec seveda lahko poleg svoje pozitivne znanosti obvlada tudi fenomenologijo oz. sledi njene korake in raziskave. Toda filozofsko spoznanje lahko postane za njegovo pozitivno znanost

---

³ O tem, da gre tu za načelno (eksistencialno) zoperstavljenost dveh eksistencialnih možnosti, ki ne izključuje, ampak vključuje vzajemno faktično, eksistencialno upoštevanje in priznanje, ni potrebno šele na široko razpravljati.

relevantno ter plodno, in to v pravem smislu, *samo tedaj*, ko le-ta znotraj lastne problematike, ki izrašča iz tega pozitivnega razmisleka o ontičnih sovisnostih njegovega področja, naleti na temeljne pojme svoje znanosti in ko mu postane pri tem vprašljiva primernost temeljnih tradicionalnih pojmov bivajočemu, ki ga tematizira. Tedaj lahko iz zahtev svoje znanosti, iz horizonta svojih lastnih znanstvenih vprašanj, skoraj na meji svojih osnovnih pojmov vpraša nazaj po izvornem ustroju biti bivajočega, ki naj ostane in na novo *postane predmet*. Tako vznikla vprašanja ženejo metodično preko samih sebe, kolikor je tisto, *po čemer* sprašujejo, samo ontološko dostopno in določljivo. Seveda, znanstvene komunikacije med raziskovalci pozitivnih znanosti in filozofije ni moč vpeti v čvrsta pravila, posebno, ker se jasnost, zanesljivost in izvornost kritike, ki jo vršijo pozitivne znanosti same, ravno tako hitro in mnogoterno menja, kakor vsakokrat dosežena in zadržana stopnja samoosvetlitve lastnega bistva v filozofiji. Ta komunikacija zadobiva in ohranja svojo prisotnost, živost in plodnost samo tedaj, kadar vzajemno, vsakokrat izrečeno pozitivno-ontično in transcendentalno-ontološko vprašanje vodi instinkt za stvar in zanesljivost znanstvenega takta, in kadar vsa vprašanja prevlade, prednosti in veljavnosti znanosti odstopijo mesto notranji nujnosti znanstvenega problema samega.

(Prevod: Andrina Tonkli)

Opomba:

Gre za prevod zadnjega poglavja Heideggrovega predavanja *Fenomenologija in teologija* iz leta 1927 (*Wegmarken*, Klostermann, Frankfurt a.M., 1978, str.61-67)